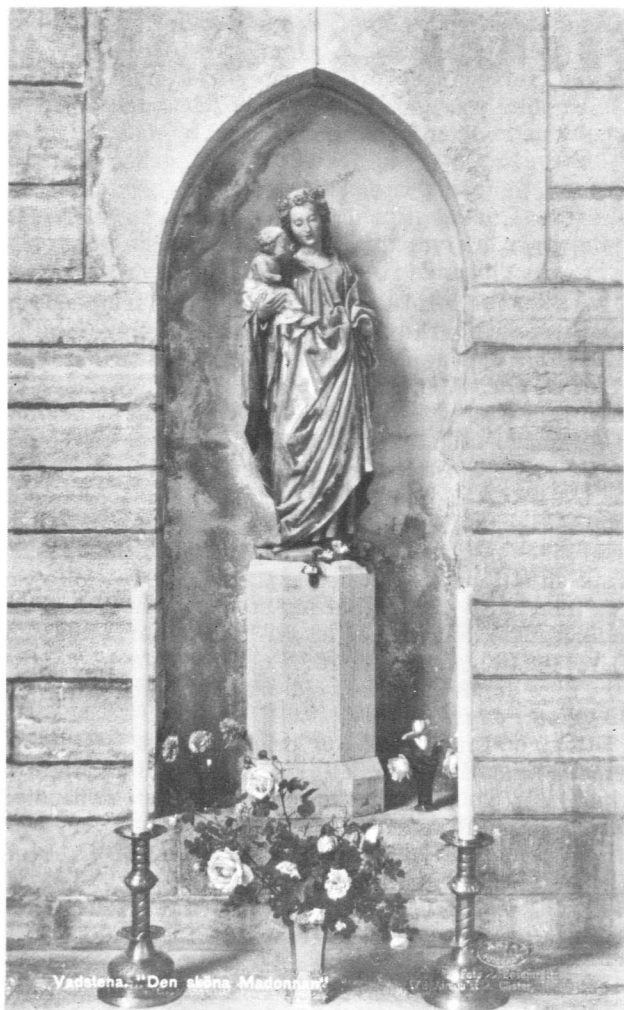

RE-FORMATIO

5/1970

LIGNELSE TIL ADVARSEL

Prædiken i Virring kirke 27. maj 1970: Matt. 13, 31-32

AF PASTOR TAGE LUNN, BJERREGRAV

DER FORTÆLLES, at når de handelsrejsende mødes, har de et bestemt forråd af vittigheder, som ligger så fast, at man bare behøver at sige nummeret. Siger man "Nr. 25", så ler alle, for den vittighed er god. Men nævner man nr. 32, så rødmer de, for den kan man i hvert fald ikke sige i en kirke! — Og sådan er der også bibeltekster, som er så kendt, at man bare behøver at antyde navnet; så ved alle, hvad det drejer sig om. Når vi i dag siger: "Lignelsen om sennepsfrøet", så behøver jeg ikke at holde nogen prædiken, for det kan enhver her gøre lige så godt som jeg. Vi ved alle, at den handler om, at det, der begynder småt i Guds rige, nok skal blive til noget stort i tidens fylde. Og det vil i vor konkrete situation sige, at den højkirkelige bevægelse begyndte som et lille frø, men nu er den vokset sig stor, og bliver den endnu større, så vil Himmelens fugle komme, og så vil "i sommernattens korte svale slå højt fredsskovens nattergale". Så vil vi få en ny Kingo, en ny Grundtvig. Så kan jeg bare sige amen og gå ned fra prædikestolen igen. I ved alle, hvad der skal prædikes i dag! — —

Eller ved I mon det? For prædiken skal jo ikke sige det, menigheden venter, og heller ikke det, som man altid plejer at prædike om ved denne tekst, men prædiken skal sige det, teksten handler om, og det kan godt være noget helt andet.

Her gælder det gamle ord, at Skriften fortolker sig selv. Vi har hørt fra

FORSIDEN

"Den skønne Madonna" fra Vadstena klosterkirke.

alteret ikke bare denne lignelse, men også et brudstykke af Daniels 4. kapitel, og her har vi nøglen til lignelsen og ikke i menighedens tanker, heller ikke hos Zinzendorfs sennepsfrø-forening! Den babyloniske konge Nebukadnezar drømte, at han var et vældigt træ. Det var jo en blomstringstid for det babyloniske rige politisk og kulturelt. Men da ser han videre, hvordan en engel giver ordre til at fælde træet, og det fylder ham med rædsel. Meningen er altså, at hovmod står for fald; der er sørget for, at træerne ikke vokser ind i himmelen.

Hvis vi herfra prøver at forstå lignelsen om sennepskornet, som bliver til et træ, større end alle andre, så er det ikke en lignelse til trøst, men til advarsel: Mennesker vil forvandle kirken, så den bliver storagtig, hovmodig. Og så bliver himmelens fugle ikke kvidrende lovsangsrøster, men de Satans fugle, som kom og åd det sædekorn op, som den gode sædemand havde sået, eller de onde fugle, som åd bagerens brød og dermed antydede det, som Josef udlagde for ham sådan, at "Farao vil hænge dig på en pæl, og fuglene skal æde kødet af din krop!" Det er ondskabens åndemagter i himmelrummet, som Paulus siger i Efeserbrevet. Jesu lignelse svarer til Hitchcock-gyseren, hvor alle fuglene samler sig til overfald på mennesker, som er værgeløse over for deres hakkende næb og skarpe kløer, et mareridt!

Lignelserne i Matt. 13 er ikke skøn poesi, men truselsord, advarselsord, ord med mørk baggrund, om sædemanden, hvor det meste bliver spildt, for Gudsfolkets hjerte er blevet sløvt til at høre, om Djævelen, der sår sit ukrudt i marken sammen med Guds sæd, om surdejgen, der for enhver, der har oplevet de usyrede brøds fest står som billedet på det onde, som skal renses ud af huset, og så sennepskornet, der vil være større end andre urter.

Gik det ikke sådan med kirken, at den blev hærget af en forbandet trang til at være stor. Man stredes med verden, og man stredes indbyrdes om magten, for "Macht ist ja immer schön!" Og når I nu sidder og har den traditionelle udlægning af teksten og glæder jer over den, så er det, fordi I er så ugudelige. Eller, hvis det lyder pænere: I ser så apostoliske ud! Jeg tænker på den første nadver, hvor disciplene skændtes om, hvem der var den største. Det var vel som sædvanlig Peter og Johannes, der ikke kunne enes. Og så måtte Jesus påtage sig en slaves opgave og vaske disciplenes fødder: "Men jeg er iblandt jer som den, der tjener".

Jesus har ganske vist en anden gang talt om sennepskornet, da han sagde, at hvis I har tro som et sennepskorn..., men så fortsatte han ikke: så skal I bare vente, for en dag vil denne lille tro vokse sig stor, og når I til den tid beder, så skal I få, hvad I beder om. Nej, han sagde, at netop, når deres tro var så uanseelig som et sennepsfrø og ikke mere værd, ville Gud høre deres bøn.

I den lille Fårup kirke mellem Randers og Hobro findes der på korbuen billeder af Kain og Abel. Da Eva havde født sit første barn, sagde hun med moderstolthed: "Jeg har fået en søn ved Herrens hjælp", og det er det, der ligger i navnet Kain, kajin: liv. Han er nr. 1, hjemmets stolthed, livet i hjemmet. Så kommer der også en anden søn, men han er kun nr. 2. Han skal hedde Abel, det betyder vindpust. Mere er han ikke værd. Og nu møder vi så de to første mennesker. Og hvor møder vi dem? Ved et alter! For det er kun de skabninger, der samles om et alter, der er rigtige men-

nesker. Dyr har ingen altre, og dyriske mennesker heller ikke! Aber har intet alter. Og dog er det heller ikke alle, der samles om et alter, der er mennesker med Guds velbehag. Gud forkaster Kains offer, og det bliver han naturligvis fornærmet over, for han er dog Kain den Store, og helt galt bliver det, da Gud anerkender hans broders offer, det usle vindpust. Og så slår Kain ham ihjel. Når sennepsfrøet vil være større end alle andre, så fører det til misundelse og mord. I Fårup ser vi til højre på triumfbuen Kain med noget, som enten er et kornneg eller en kølle og så indskriften: fundet skyldig i brodermord! På den venstre side møder vi Abel. Og her standser kunstneren ved Bibelens ord, at Abel bragte det bedste fra sin hjord; han var fårehyrde. Derfor kommer han slæbende med et vældigt lam, Gudslammet, og så står der: "Gerne gav han det ubesmittede offer!" Begge har glorie om hovedet, begge er kirkegængere, som står for Guds alter, begge er udvortes fromme, og dog er kun een velkommen hos Gud, den svage, som trøster sig ved Lammet.

Se, når vi nu nærmer os alterbordet, med glorie om hovedet, så er det sådan, at de, der tror, at sennepskornet handler om, at jeg skal blive større end andre og finder glæde i denne udlægning, de skal gå over til højre, til Kains side, han som fik sit offer forkastet, men de, der hører Jesu lignelse som en frygtelig advarsel, og som ved, at de bare er et vindpust, men som gerne frembærer det ubesmittede offer, der Guds lam, som bærer alle vore synder, ham, der ikke ville være større end andre, men alles tjener, de kan gå over til venstre, til Abels side, deres offer vil blive godkendt, de, som "vil tage til takke med nåden".

Og derved på den venstre side møder de også Jesu moder. Jeg kan forøvrigt hilse jer fra hende, jeg mødte hende i Jerusalem ved Kneset, Mirjam, en sortøjet jødepige, som ikke var en bildschön Madonna, men en fattig studine, som solgte medaljer til turister for at leve. Mirjam, Maria, var et lille landsbyfrø fra en by, som der ikke er noget godt at sige om, og nu havde først englen og så hendes tante Elisabeth fortalt hende, at hun var noget stort, og det mest mærkelige var vel, at hendes gamle, stramme tante havde bøjet sig ærbødigt for hende. Det kunne have ført til, at hun havde tænkt: Nu er frøet blevet større end alle andre kvinder. Men alligevel handler hendes lovsang kun om, at han har set til sin tjenerindes ringhed. Mægtige har han nedstødt fra troner, og rige har han sendt bort med tomme hænder. Hun værger sig mod himmelrummets dæmoniske fugle, som vil gøre hende opblæst, ved at synge en lovsang til Guds ære. Han er den store, den ophøjede.

Kaj Munk stod i en lignende situation. Da han havde skrevet: "Et bitte barn bliver døbt hos Ivers", da skrev Berggrav til ham, at han var Nordens største kristne digter. Og Kaj Munk svarede: "Ja, det har Djævelen fortalt mig for længe siden, men med nogle kraftige skriftsteder fik jeg ham manet ned i konvoluttene igen". Der skal kæmpes mod fristelsen til at blive et stort sennepsstrå, skriftsteder og lovsang er en god medicin. Og der er mange nyttige skriftsteder her.

I Horslunde kirke på Lolland domineredes altertavlen helt af to vældige adelsvåben, de måtte ikke fjernes, for de havde historisk interesse, men så fandt man et kraftigt skriftsted til at få dette sennepsstrå til at visne. Og lad os slutte med dette ord som et værn mod al falsk udlægning af lignelsen om sennepskornet:

"Ikke os, Herre, ikke os, men dit navn, det give du ære".

Salmer: 256; 3, 6-7; 277; 249; 306, 5-8.

KOMMENTAR

DEFAITISME OG

STODDERMENTALITET

AF PASTOR TH. KÜHL, LØJT

PRÆSTERNE sukker under deres dårlige lønplacering. Hvem er skyld i den? En antiklerikal, en antikirkelig holdning hos samtiden. Ja, men også hos præsterne selv. De er selv skyld i den lave vurdering, som naturligvis også finder sit udtryk i en lav lønplacering.

Det er den lavkirkelige embedsopfattelse, som ligger bagved. Præsten er kun, bare for en ordens skyld, embedet ikke indstiftet af Gud o. s. v. i retning af fladkirkelig absurditet.

I Kristeligt Dagblad – det mest antiklerikale i landet – ser vi hvert øjeblik en artikel, hvor allerede overskriften annoncerer den antiklerikale tendens.

Præster selv respekterer ikke deres egen tjeneste. Når de gladelig, ja synlig smigret stabler hvemsomhelst op på prædikestolen, kan de da ikke forvente respekt. I hvert fald kan det ikke bruges i praktisk lønpolitik. Hvad alle kan udføre, honoreres nu engang kun med ufaglærtes lønsats.

Reformatorerne lærte, at en ret teolog kendes på, at han ikke sammenblander lov og evangelium. Så har vi ikke mange gode teologer nutildags. Også i lønpolitik gælder det, at de ikke må sammenblandes. Præsters aflønning under folkekirkelige forhold hører helt og fuldt under loven. De skal behandles og aflønnes i lighed med andre grupper.

Hvordan bærer disse sig ad? De tror på betydningen og nødvendigheden af deres egen gerning, udelukker ukvalificerede, kræver autorisation for deres egen gruppe, bandlyser al defaitisme og pukker på deres uundværlighed. Ja, bland nu ikke evangeliet ind! Statens lønningsprincip er efter uddannelse. Præster skal lønnes som adjunkter og lektorer. Men når en lektor læser overtimer, får han overbetaling. Når en præst passer et embede ved siden af sit eget, og altså har overtimer, får han underbetaling. Kirkekassen tjener tykt på konstitutionerne. Præsteforeningen må afsværge al defaitisme og træde frem på lovens og retfærdighedens grund med klar bevidsthed om, at der udføres ikke nyttigere arbejde i Danmark end

det, der udføres af dens medlemmer, om ellers de mænd er deres tjeneste tro.

Her står vi også ved den egentlige årsag til præstemangelen. Det er dog ikke først og fremmest lønnen, for de unge mænd er idealister, men den ringe vurdering af præstetjenesten. Hvem vil studere 6-7 år med henblik på en gerning, som enhver idiot kan gøre bedre!

Ulsdal skrev engang en kronik betitlet Det foragtede præsteembede. Den var mange utilfredse med, den var for hård. Nej, det var den ikke, den var for mild. Den burde have heddet Det foragtelige præsteembede.

Situationen er nemlig ikke den, at præsteembedet for tiden desværre er kommet i foragt, og vi håber, at det nok bliver bedre i fremtiden. Nej, præsteembedet som sådant bør principielt foragtes. Det er den rette holdning både for folket og embedets indehavere, alt sammen ifølge den moderne, dekadente teologi.

De gamle rationalistiske præster havde såvist ikke en kirkelig opfattelse af embedet. De var sig ikke bevidst at videreføre et bibelsk presbyterembede. De var kongens embedsmænd, de vidste sig sendt som folkets religionslærere, som lærte, hvad der var nyttigt for legemets travle jordiske virke og for den udødelige sjæl. Deres embedssyn var vitterligt ikke bibelsk, men sociologisk sundt. Derfor var de også respekterede af folket og troede på betydningen af deres virke.

Den moderne embedsteologi er ikke bare ubibelsk og derfor fejlagtig, men også dekadent, fordi den gør præsten til alt andet end netop præst.

Den troskyldige præstemand, der som en okse bærer syndsforladensens kobberkar på sine skuldre, indtil han segner, er kun en dum gammel okse fra landet, som en tysk højkirkelig teolog for en del år siden udtrykte det. Han får ingen rosende omtale i Kristeligt Dagblad, når han dør, mens en gudsforgåen krop, der farer til Helvede, får en fin nekrolog i "Menighedens Blad".

Præsten er et almindeligt menneske, har det lydt i de sidste år, hvad der så menes med det. I hvert fald ikke noget respektfuldt. Og det duer ikke i lønpolitik.

For nogle år siden var lærerorganisationerne fremme med lønkrav. Det var skoleinspektørernes løn, der var til debat. Der argumenterede man netop udtrykkeligt ud fra, at en skoleinspektør ikke var noget almindeligt menneske, han havde så stort et ansvar, så mange mennesker under sig o. s. v.

Og så er man heller ikke konsekvent. Præsten må alligevel ikke bære sig ad som et almindeligt menneske, som en organiseret arbejder eller medlem af en selvbevidst faglig sammenslutning. Hvad bliver der så tilbage? Ikke andet end stoddermentalitet.

Kære økonomisk forpinte kollega, når De næste gang sidder tynget over regnskabet og forbereder optagelse af lån, så send en uvenlig tanke til tilhængerne af den modernistiske, sværmeriske embedsopfattelse.

ER VI MENNESKELIGE ?

AF PASTOR KNUD CHRISTENSEN, VIRUM

JA NATURLIGVIS, for vi kan ikke være andet, men er vi troværdige i vor menneskelighed? Et spørgsmål, der ikke er rettet til alle læsere af dette blad, men kun til os, for hvem Kirken er en livsbetingelse. Der er tre ting, som får mig til at stille dette spørgsmål: 1. En udmeldelsesblanket i et kirkeblad. 2. Et argument for indførelse af fri abort. 3. En udtalelse af en modstander af den nye abortlov.

1. Det er nu mere end et år siden, at den "famøse" udmeldelsesblanket blev bragt i Virum Kirkeblad. Stor opstandelse. Samtlige aviser skrev om det, radio og fjernsyn var på pletten, og der blev arrangeret stort menighedsrådsmøde i krypten, et møde der samlede flere mennesker end en normal højmesse. Nu bagefter kan vi se, at det hele var stor ståhej for ingenting. Vi ophidsede os over 60 udmeldelser af Folkekirken – som om dette tal er noget i sammenligning med de 14.940 såkaldte kristne, der stadig er medlemmer af Folkekirken, og som ringeagter Herrens Nadver ved aldrig at gå til den. Vi opførte os, som om det er mere forargeligt at melde sig ud, end det er at bringe sit barn til den Hellige Dåb og så bagefter leve, som om barnet ikke var blevet døbt. Nej, det forargelige i denne affære var hylene fra de mennesker, som blev trådt over halen, og som aldrig nåede at komme fra mødet i krypten til gudstjenesten i kirken. Vi har stadig en meget lav kirkegangsprocent. Det er endvidere et deprimerende faktum, at kun 60 benyttede lejligheden til at tage afstand fra os. Vort bidrag til folkelivet her i Virum er så intetsigende, at man ikke engang kan tage afstand fra det. Så elendigt viser vi, at den kristne tro betyder noget for os. Er vi menneskelige nok? Det er ikke særlig dyrt at være medlem af Den danske Folkekirke, og de allerfleste har ind imellem brug for visse ceremonier, så hvorfor i helvedes navn melde sig ud, når nu menigheden og dens præster er mere end villige til at give folket det, som folket gerne vil have. Når præst og menighed danser efter folkets og ikke efter vor Herres fløjte, så bliver der ikke noget at tage afstand fra, men til gengæld bliver der heller ikke tale om noget tilbud fra menigheden til folket.

2. Under abortdebatten i Folketinget sagde en af de ivrigste talsmænd for indførelse af fri abort (citeret efter hukommelsen): "Det drejer sig om en kvindes ret til at bestemme over sit eget og sit ufødte barns liv". Der er ikke noget forargeligt i denne udtalelse, for enhver har lov til at tænke og sige, hvad han vil, også i Folketinget, men det er forargeligt, at denne

udtalelse fik lov til at stå uimodsagt af næsten alle de øvrige folketingsmedlemmer. Danmarks lovgivende myndighed akcepterede med sin tavshed, at et menneske har lov til at bestemme over et andet menneskes liv, at et menneske har lov til at dræbe liv for sit eget livs skyld. En sådan tankegang har vi ikke kendt til i lovgivningen eller den kristne kirke, men hvis vi også er tavs, så akcepterer vi tankegangen og dens følger. Folketinget er også lovgivende instans for ting, der angår Folkekirken. Vi står derfor i den situation, at en ukristelig forsamling skal lovgive i Kirkens anliggender, og hvis vi med vor tavshed akcepterer dette, så er vi umenneskelige, ja mere end det: vi fornægter Kristus og siger, at det verden har at tilbyde sig selv og os er mere værd end det Kristus gennem sin menighed har at tilbyde verden.

3. Under folketingsdebatten om den nye abortlov sagde en modstander af den (citeret efter hukommelsen): "Det nytter ikke, at jeg fortæller det høje ting, hvad landets biskopper har sagt angående denne sag, for det vil I kun karakterisere som religiøst sludder". Der var ingen folketingsmedlemmer, der kom med indvendinger, og det må betyde, at de faktisk betragter det biskopperne siger som noget religiøst sludder. Ved at stemme for den nye abortlov demonstrerede hovedparten af den lovgivende forsamlings medlemmer, at de ringeagter de udtalelser kirkens ledere, biskopperne, kommer med i menneskelige og kristelige spørgsmål. Det bliver spændende at se hvilke konsekvenser det kan få for fremtidens verdslige og kirkelige lovgivning. Den mulighed foreligger naturligvis også, at det er noget religiøst sludder, biskopperne kommer med. Hvis det er tilfældet falder Folketingets dom over dem tilbage på os. Det er nemlig os, der gennem vore præster og folkevalgte menighedsråd har valgt biskopperne. Hvis landets biskopper ikke er i stand til at komme med andet end kirkevås, så betyder det, at der ikke er andet i os end religiøst sludder. Det kan vi vist ikke mene for alvor. Derfor må vi, hvis vi vil være menneskelige, sørge for at vælge biskopper, der er deres embede voksne og som har det samme troens mod, som vi har. Hvis vore nuværende biskopper taler sandt, så må vi hjælpe dem ved at åbne munden, ellers ringeagter vi dem, som Folketingets medlemmer gjorde. Biskopperne taler nemlig på vore vegne og som vore vejledere i troens liv.

Rundt omkring os foregår der så meget negativt og umenneskeligt. Det skal vi ikke lade os påvirke af, for vi er som kristne sat til at være verdens lys, og det må kunne ses på os og omkring os, at vi både er det og tør være det. Vi skal være positive og menneskelige. Vi skal ikke kritisere folks manglende stillingtagen til kristentroen, i stedet for skal vi spørge os selv, hvorfor de ikke tager stilling til kirken og vise dem, at kirken er en livsbetingelse for os. I stedet for at smide andre ud – kunne vi melde os selv ind. Det koster ca. 420.000,- kr. om året at afholde de gudstjenester, vi ikke kan leve foruden. Hvorfor skal alle de mange mennesker, der ikke er interesseret i kirken, være med til at betale til vore gudstjenester? En af de måder vi kunne vise vor menneskelighed på, var ved selv at betale alle kirkens udgifter, og så sige til alle de andre: kom og se hvor dejligt vi har det. Vi skulle heller ikke kritisere skolens kristendomsundervisning, men i stedet for selv tage os af børnenes dåbsundervisning, så vi havde et reelt tilbud at give de unge ægtefolk, der gerne vil have deres børn døbt. Og der var mange andre ting, vi kunne tage os af, og der ville

være økonomisk afsavn, vi måtte finde os i, men til gengæld ville folk kunne se, at vi mener det vi siger.

Tiden var ikke moden til en udmeldelsesblanket, og jeg tvivler på, at den endnu er moden til en indmeldelses-dito, men det bliver den. En skønne dag er der så mange folkevalgte, i ordets dårligste betydning, der har afgørende indflydelse på Den danske Folkekirke, at vi ikke kan være med mere. I Kirken er det ikke denne verdens fyrste, som er Herre, heller ikke den fyrste, man kalder for demokratiet, men den opstandne Jesus fra Nazaret. Det må vi have menneskelighed nok til at vise om 5, måske først om 10 år. Derfor dette lille stykke om os, og derfor følgende forslag til punkter på en indmeldelsesblanket:

Jeg forpligter mig til
ikke at forsømme Kirkens gudstjenester,
at fordybe mig i den Hellige Skrift,
at betale min del af Kirkens udgifter,
at interessere mig for mine medkristne,
som min opstandne Herre at elske alle mennesker,
at forkynde Kristus for mine naboer,
at hjælpe præsten (præsterne) i hans (deres) arbejde,
at gå i rette med præsten, hvis han forkynder vranglære.

Rækkefølgen i disse forpligtelser er underordnet, og måske kender De et par stykker der skal føjes til, når indmeldelsesdagen kommer.

AF KIRKEHUSETS SYMBOLIK. 14.

BILLEDSTEN OG "STÆRKE TEGN"

1.

AF PASTOR SIGURD MEJNDOR, HYLLESTED

I GENNEM lange tider har forskere grublet over visse arkitektoniske gader; kvadre med symbolske billedtegn eller firkantede mønstre m. m. Man har undret sig over, at flere eller en enkelt sten på den ydre mur er udhugget som skaktavl eller gittermønstre. Man må vel nærmest henføre nævnte skaktavlskvadre til "Billedkvadre-gruppen" end til de egentlige "Stenhuggermærker".

Kun ugentlig kan de kaldes skaktavler, da felternes antal ikke svarer til et skakbrædts 64 felter, bortset fra enkelte skakmønstre (Rydaholmkirkens i Småland, jnf. Mackeprangs "Jydske Granitportaler". I nævnte værk anføres 22 kirker med gittermønster, men senere undersøgelser har forøget antallet).

Det drejer sig med andre ord om et mønster i kvaderstenen, hvor der er

hugget ruder som på et skakbrædt, hver anden rude er ophøjet og hver anden fordybet. De ophøjede felter kan være pyntet med mørk farve, f. eks. Skarpsalling, Foulum, Vilsted. Vestportalen i Mejlby (Ø. Lisbjerg herred) har ved siden et stærkt markeret fremspringende "skakbrædt", men ofte er mønstret svagt antydnet med mindre fordybede geometriske figurer, fordybet i samme plan indenfor konturlinien.

Thyegnen har forholdsvis mange kirker med skaktavl. Iøvrigt kirker med engelsk islæt. Mackeprang nævner i omtalte bog et par engelske tympana med skaktavlet bund, så selve ornamenteringen kendes også andetsteds. Han bemærker om skaktavlekvadre: "Nogen d y b e r e betydning skal man sikkert ikke tillægge dem" (s. 324).

Flere mener dog noget andet og fremfører sindrige tolkninger, mens andre mener sagen er nærmest af praktisk art.

Harald Ditzel skriver i sin indledning om "Romansk Stenhuggerkunst" (udg. af Hist. Samf. for Viborg amt): "En temmelig udbredt foreteelse i Viborg amt er de i murværket indsatte kvadre med mandehoveder, ofte tydet som skræmmemasker, der skulle holde det onde på tilbørlig afstand fra kirken. En ret udbredt dekoration er skaktavlekvaderen, symboliserende lyset og mørket, himmel og helvede" (s. 12).

Skaktavlekvadrene er måske blot at opfatte som udslag af "stenhuggerflid", lyst til at pynte. "De kan hidrøre fra, at der under arbejdet er sprunget fliser ud af stenene, hvorefter man har omdannet de skæmmende fordybninger til en art dekorative former" (Løffler i Udsigt over Danmarks Kirkebygninger s. 110).

De kan være stenhuggerens måde at føre regnskab over tilhugne kvadre (jnf. de tavler, der i middelalderen anvendtes som regnebrædter) eller måske "øvelsessten" for lærlinge, så de kunne få løsnet hånden og vise mesteren deres evner til at bruge spidshammeren.

Man har gættet på så meget.

Det er ikke usandsynligt, at disse stenhuggerfelter kan være forsøg på at rette på skader i stenen. Mindre overbevisende virker tolkningen, at det skulle være mesterens "regnebrædt".

Tage Christiansen bemærker om skaktavlemønstret: "Fra oldkirkens dage har man brugt at anvende k o r s t e g n e t alle vegne, i gitteret så man jo – når man tænkte over det – kors ved kors. Skaktavlemønstret skal symbolisere, at K r i s t u s både er i himlen og på jorden". (Jnf. "Kirken den er et gammelt hus" s. 73).

Samme tolkning findes hos H. R. Fabricius: Skaktavlemønstret = K r i s t u s, evnt. G u d s r i g e i himlen og på jorden (jnf. Dansk Kirkekunst s. 115).

TIL RÆKKEN af fortolkninger skal her tilføjes nogle tanker om sagen. Skønt det vel er umuligt at give en pålidelig almengyldig tolkning, så er det vel værd at overveje følgende:

Skaktavlemønstret på kirkemurens yderside har måske ikke nogen dybere betydning og sidder som "billedstenene" alle mulige og umulige steder, men dog i en vigtig zone: der hvor hellighuset støder sammen med "verden".

Fra kirkens indre er det onde lukket ude. Dens mure skærmer de kristne, og dens vinduer lignes ved den hellige skrift, der holder alt skadeligt

ude og kun spreder sandhedens lys.

Det var vel værd at styrke hellighuset med manende tegn mod dæmonernes angreb udefra.

Den mærkelige billedsten, ofte ret tilfældigt indsat i murene på kvaderkirkerne, sætter fantasien i gang. Der kan være menneskehoveder, skræmmemasker, fabeldyr, drager, løver o. s. v., der måske er til pynt, men også til beskyttelse. Det er i øvrigt overraskende en sjælden gang at møde tegn som skålgruber, triskelen, hagekorset, hammertegnet, hesteskoen m. m. – gængse tegn i hedenskabets dage! Man overførte og fastholdt sådanne symboler langt hen i middelalderen mere eller mindre underlagt kristelig betydning.

Ofte hentedes forbillederne til disse tegn fra udlandet, ja helt fra orienten. I denne forbindelse kan man nu spørge: Har der foresvævet bygmestre og stenhuggere noget om "d e n m a g i s k e k v a d r a t"? Er det et sådant "tegn", der forklarer de gådefulde skaktavlemønstre på nordiske kirkemure?

Der findes forskellige magiske kvadrater, tryllekvadrater med bogstaver eller tal. Et vist afsnit af alfabetet eller talrækken er skrevet (eller tænkes skrevet), således at f. eks. tallene i de vandrette, lodrette og diagonale rækker giver en konstant sum. Det var anvendt bl. a. i arabisk magi og brugtes som beskyttelsesmiddel mod åndebesværgelser i den europæiske middelalder

R	O	T	A	S	S	A	T	O	R
O	P	E	R	A	A	R	E	P	O
T	E	N	E	T	T	E	N	E	T
A	R	E	P	O	O	P	E	R	A
S	A	T	O	R	R	O	T	A	S

	A	P		O
		A		
		T		
		E		
P	A	T	E	R
		N	O	S
		T	E	R
		O		
		S		
		T		
		E		
		R		
A				O

2	7	6
9	5	1
4	3	8

Magisk kvadrat. Udgør den samme sum læst i alle retninger.

BLANDT de magiske kvadrater er der den såkaldte "Sator Arepokvadrat". Det drejer sig om en ældgammel formel med lønlige tegn. Denne bogstavskvadrat har givet store kvaler for oversættere. Den har fem ord: ROTAS – OPERA – TENET – AREPO – SATOR. Således hedder formelen i sin oprindelige kombination. Senere satte man Sator først: SATOR – AREPO – TENET – OPERA – ROTAS.

I hvert tilfælde bliver det de samme bogstavsforbindelser, når ordene sættes under hinanden i kvadratet. Enten man læser forfra eller bagfra, fra oven eller ned, bliver det samme kombinationer af bogstaver. Ikke uden grund kaldes dette også for "djævelens latin". Spredes bogstaverne i en bestemt orden, kan de danne et kors, hvor der to gange læses fadervor som "pater noster" indrammet af a og o ("alfa og omega" jnf. Åbenb. 1, 8) to gange.

Denne kvadrat har man fundet vidt forskellige steder. Der er to fund i Pompeji (ca. 63 e.K.), fire fra Dura-Europos fra 3. årh. Bogstaverne er ligeledes fundet indridset i væggen i et romersk hus i Cirencester. Man har ment, at det var den ældste kristne indskrift i England (4. årh.?). Ved nævnte fund er ordrækken som først nævnt: rotas-opera o. s. v. Fra 5/6. årh. træffes sator-arepo o. s. v. Fra samme tid stammer den første forbindelse med andre kristne symboler på to amuletter fra Thesos og Lilleasien.

Formlen træffes endvidere i nogle kirker, f. eks. på mosaikgulvet i Pieve-Terzagni ved Verona (11. årh.), i Sienas domkirke på en stenblok. Man anså "sator-arepo-kvadraten" for at være lykkebringende og beskyttende, f. eks. mod ildsvåde og onde ånder.

Den findes indridset med runer på en persisk skål, som man har fundet på Gotland. Den hører til den såkaldte "Duneskat", et af de rigeste middelalderlige fund fra Nordeuropa. Duneskattens ejer har åbenbart haft sans for mystik og benyttede sig både af besværgelsesformlen "Sator-Arepo" og et andet trolddomstegn, pentagrammet, "Kong Salomos Segl". (Det var i øvrigt sidstnævnte, som Faust havde ridset på sin tærskel, hvilket bevirkede at Mefistofeles blev afsløret).

Det gav koncentreret magisk kraft, at Sator-Arepo var indridset med runer. Hver rune havde talværdi, jnf. hebraisk, hvor hvert bogstav ikke bare er symbol for en lyd, men også for en talværdi. Havde man et ord foran sig, lå det nær at lægge bogstavernes tal sammen. Summen var ordets tal. (En kabbalistisk hovedregel: hvert ord et tal!). Det er muligt, at også Duneskattens runer havde magisk talværdi. Duneskatten blev nedgravet med beskyttende tegn, da danskerne invaderede Gotland 1361. Bengt Thordeman skriver i sin bog "Invasionen": – Den tilsyneladende meningsløse, men for middelaldermennesket så betydningsfulde ordremse går tilbage til den ældste kristne tid – . Han bemærker, at det er forunderligt, at paternosterbønnen var kendt så tidligt i en italiensk landsby, Pompeji, og ved remsen var "magisk".

FRA TIDLIG middelalder indtil nutiden har man grundet over "Sator-Arepo"-formlens hemmelighed uden at finde en sikker løsning. "Hvad der egentlig var meningen med denne formel, er der ikke længere nogen der ved" (L'Orange).

E. Dinkler behandler de forskellige løsningsforsøg (under Sator-Arepo) i

bind 5 af "Die Religion in Geschichte und Gegenwart". Han bemærker bl. a., at selv om det virker forbløffende, at kvadratet kan opløses i paternosterkorset med A og O, så skyldes det nok bare en tilfældighed. Ved nævnte Pompeji-fund synes det usandsynligt, at man allerede på det tidspunkt (1. årh.) brugte den latinske version af Fadervor i en ellers græsktalende menighed i Italien. Det drejer sig om et "palindrom", d. v. s. ordgåde med ord, som har forskellig betydning, efter som de læses forfra eller bagfra, jnf. Roma-Amor o. l.

Formelens ord må give en vis mening. Kvadratet er "udgangspunktet" i sig selv og ikke fremkommet som produkt af ord, som forelå på forhånd til opstilling. Denne magiske kvadrat har sandsynligvis været kendt i førkristentid. Dens store udbredelse i 2. årh. skyldes kvadratets sjældne fuldkommenhed, samt folketroen: at man her stod over for en magisk rebus, et kraftigt "tegn".

Ved oversættelsesforsøg har navnlig "Arepo" givet filologerne problemer, da ordet ikke kendes på latin. Det er måske et personnavn (keltisk?), så oversættelsen kan blive: Sædemanden Arepo holder værket, hjulene.

I Peter Bamm "Troens Verden" (s. 277) findes en anden oversættelse: Sædemand Arepo holder omhyggeligt på hjulene. Fr. Dahlby gengiver flere andre muligheder i sin bog ("De helige Tecknen" s. 37). Det er nok en af de sværeste kryds- og tværsopgaver, der findes, og måske den aldrig kan løses!

HELT TIL bunds kommer vi næppe i middelaldermystikkens dybder. Vi står undertiden næsten lige så famlende over for tegnene i kirkemurene som over for oldtidens helleristninger. "Usikkerheden gælder ikke mindst de simpleste af tegnene, slibefurerne og skålgruberne" (Th. Ramskou i "En dosis Sten", Skalk nr. 1-66). Ramskou spørger i nævnte artikel, om visse afskrabninger af muren har været til medicinsk brug, men skaktavlekvadre nævnes ikke og har næppe fået sit mønster ved sådant brug.

Sikkert er det, at der op gennem tiderne levede forestillinger om kraftfyldte sten og stærke tegn. Her er forsøgt en ny forklaring af skaktavlemønstret, men endnu er sagen langt fra undersøgt til bunds: om der mere eller mindre bevidst har foresvævet de nordiske stenmestre noget om "magiske kvadrater", da de gav sig i kast med at lave skaktavlekvadre på kirkemuren – eller hvordan skal man forklare dem?

PRÆDIKEN TIL JOMFRU MARIAS FØDSEL 8. SEPTEMBER

AF PASTOR OLE FR. STJERNFELT, TÅRNBY

Evangelium: Jesu Slægtsregister, Matth. 1, 1-16.

OM DENNE evangeliske Navneremse er det blevet sagt, at en vis Skoling maa forudsættes, om man skal kunne se det opbyggelige i den. Forbinder man nemlig noget med nogle af de mange Navne, saa vil man vide, at der er baade Konger og Smaafolk iblandt dem. Og der er nogle, der har været Folk efter Guds Hjerte, og andre, der aldeles ikke har været det. Men alle indgaar de i den forunderlige Slægtsarv, som Gud havde bestemt i Verdens allerførste Begyndelse, og som skulde bære sin Blomst i Jomfru Maria, hvoraf Frelserens Frugt skulde udgaa, nemlig ham, der raader for Himmels og Jord. Dertil naaede det frem ad krogene Veje; ikke altid var det den førstefødte, der kom til at bære Forjættelsen videre, ikke altid den, som efter Naturen var bestemt til at gøre det. Mennesker kunde selv placere sig som Medarbejdere eller Modarbejdere i det store Værk, som Gud havde for, og dette Værk kunde følges efter, om de atter omvendte sig og angrede deres onde Tanker. Men Gud satte sig aldrig ud over Naturens egne Muligheder; det blev af den Slægt, som han havde skabt, og som han havde givet Forjættelsen, Udvælgelsen og Velsignelsen, at han lod Blomsten fremgaa, for at Frelsen skulde være for Mennesker af vor Slags. Til sidst, da Kongeslægten var sunket hen i Ubemærkethed og Ringhed, da kom Blomsten i det skjulte, den "mystiske Rose", avlet trods alt af Davids og Abrahams ædle Vinstok.

Et moderne Menneske vil maaske finde et Problem deri, at der ikke staar noget om, at Jomfru Maria nedstammede fra denne Slægt, men at denne er Josephs Slægt. Skriftens Tankegang maa være, at Kvinden tilhører den Mands Slægt, under hvis Beskærmelse hun er, enten sin Faders eller sin Mands. Kvinden er en ret neutral Part, som ikke selv fører Syndefaldets Forbandelse videre. Ser man ikke ogsaa det af, at langt de fleste Forbrydere er Mænd? Kvinden har simpelt hen for nært et Forhold til Livet til at kunne være saa kynisk. Dog, hvis det onde først faar Magt over Kvinden, saa maa det i den Grad gøre Vold paa hendes Natur, at hun bliver langt værre, end nogen Mand kan være. I vor Tid oplever vi Djævelens Angreb paa denne ellers hidtil beskyttede Bastion for Ærbarhed, Omsorg for Livet, Offervillie, Maadehold og Tryghed. Syndens Raseri er latent til Stede, lige siden en Kvinde forledte Adam til Syndefaldet. Syndige Kvinder indgik ogsaa i den Slægt, som førte frem til Frelseren. Men det maatte blive netop i en Kvinde, at ogsaa Frelsen tog sin Begyndelse. Jomfru Maria er bleven Tabernaklet for Menneskenaturens Forvandling. Indflydelsen fra

"Visdommens Trone" og "vor Glædes Aarsag" kan bringe Kvinden i Balance og redde Evas forvildede Hjerte ud fra at lade sig jagte af Sted af Forføreren og i Stedet faa Marias rene Hjerte til at fødes og skyde frem, det kirkelige Kvindeideal.

Vor Frues Festdag har et eller andet usigeligt over sig af Skønhed og Renhed, som "Duft af Kanelbark og krydret Balsam"; maatte den blive en Bøn, der virker til, at Evas Graad maa erstattes af Marias Sang hos de Børn, som gives Herrens Kirke i Dag!

DIE SANCTI WILLIBRORDI
ANNO DOMINI MCMLXIX

Hymnum DCLXXVIII pro parvo posse in linguam latinam versum (Canitur eodem modo)

Arata terra nigra
tuente semina
clamavimus ad Deum
in domo coelica,
et misit contra gelu
tutelam nivium,
in vere mitigantem
teporem pluvium.
Deo in excelsis
dedenti omnia
sit gratia, sit gloria,
sit laus perpetua.

In eo ordo mundi
sustentat omnia
ut movet orbem coeli
sic vestit lilia,
obedit ei unda,
et vento imperat,
si corvo nonne parvis
vitalem panem dat?
Deo in excelsis
dedenti omnia
sit gratia, sit gloria,
sit laus perpetua.

Te patrem collaudamus
bonorum fluvium
pro messibus benignis
per vitae spatium.
Quomodo tot et tanta
solvamus debita?
Suscipe corda nostra
impura munera.
Deo in excelsis
dedenti omnia
sit gratia, sit gloria,
sit laus perpetua.

Oversat af Anne Riising, dr. phil., archivar.

Oversættelsen af "Vi pløjede og vi så'de" er foretaget til brug ved doktormiddag efter forsvaret på Odense Universitet af Anne Riising's afhandling: "Danmarks middelalderlige Prædiken".

J. Glenthøj.

RESERVERET POSTVÆSENET

KONVENT FOR KIRKE OG THEOLOGI

afholdes mandag den 5. til onsdag den 7. oktober 1970 på Snoghøj folkehøj-skole. Mandag aften vil prof., dr. theol. Regin Prenter, Århus forelæse om "Kirkebegrebet i NT dogmatisk forstået". Tirsdag formiddag vil prof., dr. theol. Sverre Aalen, Oslo forelæse om "Kirkebegrebet i NT eksegetisk forstået". Tirsdag aften pastor Sven-Olof Berglund, forstander for Sankt Laurentiistiftelsen i Lund: "Mit hus er et bedehus". Onsdag rundbords-samtale om konventets emner. — Fuld forplejning koster 100/110 kr., der-til mødegebyr 40 kr. Udførligt program udsendes snarest.

Poul Engberg Dag Monrad Møller A. Westergaard-Jacobsen
Erich P. Alshauge

RE-FORMATIO nr. 5 september 1970 13. årgang

Tage Lunn: Lignelse til advarsel	82
Th. Kühl: Kommentar: Defaitisme og støddermentalitet	85
Knud Christensen: Er vi menneskelige?	87
Sigurd Mejndor: Af kirkehusets symbolik (14): Billedsten og "stær-ke tegn" (1)	89
Ole Fr. Stjernfelt: Prædiken til Jomfru Marias fødsel 8. september	94
Anne Riising: Arata terra nigra — hymnum 678	95

RE-FORMATIO udsendes af en kreds af præster i den danske kirke. Redaktør (ansvarshavende): Sognepræst B. Riisgaard, Vestre Fjordvej 61, 9000 Ålborg. Telefon: Ålborg (08) 13 69 90.

I redaktionen iøvrigt: Pastor C. B. Hansen, Elmesvinget 14, 9000 Ålborg; kreditforeningsfuldmægtig Preben Kunst, Lukas Plads 8, 8000 Århus C.; sognepræst Sigurd Mejndor, Hyllested, 8400 Ebeltoft; pastor O. Lund Pallesen, Rustenborgvej 5, 2800 Lyngby; sognepræst Poul Ulsdal, 6893 Hemmet. Ekspedition: RE-FORMATIO v/stud. theol. Ejlf Kristensen, Kurlands-gade 3, 3. th., 2300 København S. Postgiro 8 81 42. (Besked kan modtages på telefon (01) 50 84 28). — Bladet kommer i mindst 8 numre årligt og ko-s ter 20 kr. (studerende 15 kr.). — Grafik: Knud Nørholm. Sats: Anders Studsgård på IBM Bold Face. — Tryk: J. A. Petersen & K. C. Christensen.